

משקנו בכף-הקלע

נתן בן-נתן

רות ההון. הגרעון בהון הוא איפוא, לפי הערכ-
תנו, כ־330 מיליונים לירות.

אם נוסיף על גרעון זה את ההשקעות הדרור-
שות לכל משק נורמאלי לשם קליטת הריבוי
הטבעי של האוכלוסיה, וכן הסכומים שהוצאו
למטרות בטחון ואת ההוצאות הבלתי פרודוקטי-
ביות של החזקת רבבות עולים במחנות עולים
(היו ימים והגיע מספרם למאה אלף נפש), יג-
דל הגרעון של ההון במדינת ישראל במיליונים
רבים. אמת, ערך הרכוש שנפל לידינו בצורת
בתים ומכונות, מסילות-ברזל ובתי-מלאכה, כר-
מים ושרדות, היה רב למדי וסייע בידינו לאון
את משקנו. אך אפילו נניח שקליטת עולה מצ-
ריכה השקעה של 800 לירות בלבד, והגרעון
יקטן ב־20 אחוזים, לא נזוז מן העובדה המכ-
רעת בגורל משקנו והיא, שישראל סובלת מגר-
עון עצום בהון, שסיבתו אי-ההתאמה בין ממדי
העליה לבין שיעור ההון הנכנס. אמנם הקובע
אמת זו הוא כטוחן קמח טחון. ובכל זאת אין
אנו פטורים מהדגיש עובדת-יסוד זו, שהרי מפל-
גות האופוזיציה תולות את מצוקתנו במדיניותה
הכלכלית של הממשלה, ונוטות לטשטש את
ההכרה, שעיקרה של המצוקה נעוץ במצב האוב-
יקטיבי. והרי ברור שכל עוד לא הגענו להת-
אמה מלאה בין העליה הגדולה לבין יבוא ההון,
יוסיפו לפעול במשקנו כוחות הדוחפים אותו
לאינפלציה ולירידת דרגת החיים. ככל שנצליח
להגביר את יבוא ההון, כן יעלה בידנו להדביר
את האינפלציה ולעכב את ירידתה של דרגת-
המחיה.

לא נמלטנו, כמובן, מפאראדוכסים כלכליים.
במשק שאינו מתוכנן במלוא היקפו, דרכן של
הבעיות הכלכליות להסתבך. כן הוחמרה האינ-
פלאציה דוקא בעקבות פעולתה הברוכה של
הממשלה למלא חלק מגרעון-ההון ביצירת הון
פנימי בצורת תקציב-פיתוח. בשנת התקציב
50—1949 הוצאו מתקציב הפיתוח כ־41 מילי-
ונים לירות, וחלק הארי מהן היו שטרות-מק-
רעין, שהם מעין אשראי פנימי שיצרה הממשלה.
בשנת התקציב 51—1950 הועמד תקציב הפיתוח
על 65 מיליונים לירות, שנועדו להניע הון השק-

המאבק על המדיניות הכלכלית, שהכריזה
עליה ממשלת בן-גוריון באחד באוקטובר 1950,
הביא לידי משבר ממשלתי חמור. אמנם נעשו
נסיונות מצד החזית הדתית להסוות את משמער-
תו זו של המשבר הפוליטי שפרץ בקרב הקר-
אליציה, אך אין להתעלם מהמציאות. המלחמה
הטוטאלית בשוק השחור, שראש הממשלה הת-
יצב בראשה, הוכיחה לחוגים הבורגניים בחזית
הדתית כי תכנית הממשלה תוגשם ביד חזקה ולא
תישאר מיסמך שנשמתו פרוחה ממנו קודם ליד-
תו. כשנכזבה משאלתו של „המזרחי“, זה האגף
הבורגני הקיצוני בחזית הדתית, לקבל לידו את
משרד המסחר והתעשייה, פרץ המשבר. סירובו
של ראש הממשלה, ולימינו מפלגת פועלי ארץ-
ישראל, למסור משרד חיוני זה לאגף זה דוקא,
היה בעל משמעות מיוחדת. פירושו היה סירוב
לסכן את הגשמת המדיניות הכלכלית החדשה.
מה מהותה של מדיניות זו? על מה נטושה
המערכה? נעיין שעה קלה ברקע ההתפתחות
הכלכלית של החדשים האחרונים, ובכללה „הת-
מרדות“ הסוחרים, ששימשה כעין פתיחה למש-
בר הממשלתי, כדי שנוכל לעמוד על משמעותה
היסודית של התכנית הכלכלית החדשה ועל נר-
שא המאבק החברותי במדינת ישראל.

המחסור בהון השקעות מחריף והולך במדינת
ישראל בחדשים האחרונים. במשך התקופה של
שנתיים וחצי, משעה שקמה המדינה, נכנסו לארץ
כחצי מיליון נפש. כלכלני הארץ סברו וקיבלו
שסך של 800 לירות דיו לקליטתו הפרודוקטי-
בית של העולה במשק הארץ. סכום זה יש להשי-
קיע בשיכון, בתחבורה, במפעלים צבוריים וב-
מפעלים משקיים. באוסטרליה, שקלטה בשנה
האחרונה כ־200.000 מהגרים, מניחים כי למטרת
קליטה פרודוקטיבית של כל מהגר דרושה השק-
עת הון של 1000 לירות. החישוב האוסטרלי
קרוב יותר למציאות. לפיכך קרוב לשער כי
מדינת ישראל זקוקה היתה ליבוא הון בשיעור
500 מיליונים לירות. למעשה הגיע הסכום הכר-
לל של יבוא הון בתקופה זו ל־170 מיליונים
לירות בערך. סכום זה כולל את הכנסות המג-
ביות, את יתרות הסטרלינג ששוחררו ואת העב-

צמת להשיג מטבע זר. המאזן המסחרי השלילי הוא, כמאזן מקום-התורף של משק ישראל (*). כאן תודגש רק העובדה, שמאזן מסחרי שלילי אינו תמיד פרי גורמים שליליים בלבד. ארץ נבנית, ככל שהיקף בנינה רחב יותר, אף צרכיה ביבוא-הון גדולים יותר. לשעבר סייע לנו מאזן-התשלומים החיובי להתגבר על הקשיים הכרוכים במאזן מסחרי שלילי. אך בשנה האחרונה נעשה גם מאזן-התשלומים של משקנו מתוח מאד. בוא וראה: בשמונת החדשים של שנת 1950 עלה הגרעון המסחרי על כל הגרעון שנצטבר במאזנה המסחרי של הארץ בתקופת עשרות השנים שבין שתי מלחמות-העולם. היבוא בשמונת החדשים האלה הגיע ל-85 מיליונים לירות, בעוד שהיצוא לא עלה על עשרה מיליונים. אך אם במשך עשרים השנה שבין שתי המלחמות הוכנס לארץ כסך 100 מיליונים לירות, הנה יבוא ההון בשמונת החדשים של 1950 לא עלה על 65 מיליונים, ובכלל זה גם מלוות וגם יבוא-ללא-תשלום. המיתחות במאזן התשלומים שימשה בבואה לגרעון ביבוא-הון, ותוצאותיה של מיתחות זו הורגשו קשה ברחבי המשק.

המיתחות במאזן התשלומים שלנו החריפה בעטייה של האינפלוציה הקיימת, היוצרת שוק פנימי רעב ליבוא. אך לחומרה יתרה הגיעה מיתחות זו גם בשל המיבנה המיוחד של משקנו גם בשל אופי ה"הוצאות" שבמדיניות הכלכלית של משרדי ממשלה מסויימים. אם נעמוד על אלה, יוסבר טיבו של משבר האמון אשר פרץ בחודש אבגוסט, והוכיח לממשלה כי המדיניות הכלכלית שלה זקוקה לבחינה ותיכנון מחדש.

ב

כבכל ארץ תעשיינית חדשה, שאין לה אוצר-רות-טבע בשפע, כן גם בישראל הקדימו להתפתח אותם מפעלי-התעשייה העוסקים בשלבים האחרונים של הייצור: מפעלי אריגה וסריגה בטכסטיל, תעשיית כלים ממתכת מעובדת, רהיטים מעץ וכיו"ב. העלייה של השנתיים האחרונות העשירה את תעשיית הארץ במאות מפעלים חדשים, אולם גם אלה ברובם הם מפעלים לייצור מוצרים מוגמרים. השוק הפנימי קלט, בתקופת האינפלוציה, את תוצרת התעשייה המתרחבת הזאת. ולא עוד אלא האינפלוציה הגבירה את הביקוש. הצורך בהרחבת המפעלים, שנת-

עות בשיעור 112 מיליון לירות. יצירת אשראי אקטיבי זה היתה הכרח, אולם אין להתעלם מתוצאותיו האינפלוציוניות של הדבר, ביחוד שמרבית תקציבי הפיתוח מוצאת לשיכון ולעבודות צבוריות, ושוב יהיו שטרות המקרקעין חלק ניכר מהם. אך כלום יש מנוס מן הדבר? המבקש להמציא שיכון לעולים ולקיים תעסוקה מלאה, בעל-כרחו יאחז בדרך זו, שפעולתה האינפלוצייתית נית כמעט בלתי-נמנעת.

והנה, פעולתה האינפלוציונית של מדיניות פינאנסית זו מעלה בעיות חמורות. כל השקעה כלכלית, שפירוטה אוכלת האוכלוסיה רק כעבור שנים מרובות, השפעה אינפלוציונית כרוכה בעקבה. והרי דוגמה: מפעלה הכביר של הסוכנות היהודית, על ידי מחלקת ההתישבות שלה, בשנות האחרונות מגביר את האינפלוציה. מחלקת ההתישבות הקימה 230 נקודות התישבות מתוך השקעת רבבות מיליונים לירות, וארץ לם התפוקה החקלאית של הישובים האלה, שרוב מתישביהם זרים היו לעבודת-האדמה, מועטת היא, ומכל מקום אינה מתאזנת עם כוח-הקנייה המזורם לידי המתישבים, בצורות שונות, על ידי הסוכנות. וכך נמצאנו מתלבטים בסבך תר-פעות מורכבות. הגרעון ביבוא ההון מצמצם את הפרודוקטיביות. גידול האוכלוסיה הוא גורם דינמי בייצור, אך במה דברים אמורים, כשאפשר להעמיד לרשותה של אוכלוסיה זו את אמצעי הייצור הדרושים. צרכיה של האוכלוסיה גדלים והולכים, אך הייצור הפנימי אינו מדביק את הביקוש הגדל. בשעה שהייצור התעשייני גדל ב-35 אחוז והייצור החקלאי ב-60 אחוז, גדלה האוכלוסיה ב-80 אחוזים בערך. כוח הקנייה הנומינאלי גבר בעקבות יצירת אשראי לשם עבודות-פיתוח ובעקבות המדיניות של תעסוקה מלאה, הממריצה את העבודות הציבוריות ומזרימה אף היא כוח-קנייה נוסף לידי האוכלוסיה. הנסיונות למשוך את הכסף הנאגר בידי התושבים ולהטותו לאפיקים פרודוקטיביים מפגרים בהרבה אחרי גידול כוח-הקנייה העודף שבידי האוכלוסיה.

הרבה פנים למשבר הכלכלי בישראל. של-שלת התופעות הנזכרת הביאה לידי ירידה מתמדת בערך ה"ל"י בשוק הפנימי, אך הישוב נפגע ביחוד ממחסור מטבע זר, שכן השפיע מחסור זה על הספקת המזונות ועל הספקת מוצרים מוגמרים אחרים. נוצר ניגוד בין שפע המטבע הלאומי שבידי האוכלוסיה לבין יכלתנו המצומצ-

(*) עיין מאמרי ב"מולד", חוב' 14, מאי 1949, וכן בחוב' 24-23, פברואר-מארס 1950.

מת זאת, מתלבטים עדיין בנוסחאות מעורפלות השאובות מהספרות הכלכלית של ארצות הדי-מוקרטיות, והואיל ואין תקוה שנוסחאותיהם, הנטולות כל משמעות מציאותית, יתקבלו על העם ועל המעמד, אין הם מקבלים גם את הדעה כי מחובתו של מעמד הפועלים לנהל פוליטיקה החורגת מאינטרסים צאצאיים צרים.

ואולם גם המכיר בהישגיה הגדולים של המדיניות הממשלתית בבניית המשק וקליטת העולים, חייב להודות שדרכי הגשמתה לקו בפג' מים מרובים שבלטו ביחוד בחדשים האחרונים נעמוד כאן על הליקויים העיקריים, כל משטר של פיקוח והסדר מחייב מלחמה מסקנית ומקיפו בספסרים המתנכלים, מתוך תאוות רווחים, למור' טט את משטר הפיקוח, ההספקה והחלוקה. כל גילוי של חולשה ורכיכות מסכן את המשטר כולו. אין לעשות מלחמה מתוך שיטה של חסכוניות בתקציב. מטעמי תקציב הסתפקה הממשלה בבר' תידין מועטים ובמספר מפקחים קטן, שיכלו לטפל רק במספר עבריינים מועט. התיקים שנפ' תחו הושהו אצל פרקליט-מדינה עמוסי עבודה. העבריינים ידעו כי תיקיהם יגיעו לבית המשפט רק בעוד עשרה חדשים לפחות. השופטים — ואיני מתכוון לפגוע בכבודם או באי-תלותם — התנהגו בסלחנות עם העבריינים, בהטילם עלי-הם כמעט רק קנסות של כסף, והן לכסף אין ערך רב בתקופת האינפלציה. משפטי הספרות הפכו אמנם למכרה זהב לעורכי-הדין, אך כש' לזגם של בתי הדין במלחמתם בספרות החליש את יומת המפקחים המועטים. נתמוטט הבסיס של כל משטר כלכלי והוא יראת-הכבוד כלפי החוק, וביחוד כלפי חוקי הפיקוח. המפקחים למיניהם נכשלו לא פעם ברתיעה מפני לחץ ארגוני הסוחרים. פגמים אלו, משנוספו על הפי-קוח ועל בתי-הדין, חיזקו בלב מתנגדי הפיקוח את ההכרה, כי הנה הגיעה לידם שעת-הכושר לקעקע כל בנין הקיצוב והפיקוח מעיקרו.

ואף זו: במשרדים כלכליים מסוימים נת-בצרה פקידות שברוחה ובהשקפת-עולמה קרובה היא יותר למתנגדי משטר הפיקוח מאשר לחסי-דיו. בעיני פקידות זו היה, כנראה, כל המשטר הזה כדבר בן-חלוף שאין שווה להלחם עליו. רוח הכפירה בעצם רעיון התיכנון נשבה ממש-רדים כלכליים מסויימים. לא הבחינו הללו בין "תיכנון טוטאלי", שיש מקום לחלוק על סיכויו בתנאי משטר קאפיטאליסטי, מתוך נימוקים עיר-ניים ומעשיים, לבין תיכנון מעשי, שבלעדיו

חייב מהביקוש המוגבר, הגדיל את הדרישה ליבוא של חמרי-גלם ולאותם מוצרים מוגמרים-למחצה המשמשים לתעשייה המקומית כחמרי-גלם. יבוא זה נועד אמנם לייצור, אך לייצור לשם צריכה לאלתר. התעסוקה נהנתה מזה, כמר-בן, אולם המטבע הזר מיהר להתבזבז. מעתה הוכרחה המדינה לקבוע מה עדיף: הבאת מכר-נות וציוד או מזונות שאינם חיוניים וחמרי-תעשייה שאינם חיוניים. בעיה זו של סדר העדי-פות ודרגת החיוניות נודעה לה מעתה משמעות חדשה לנוכח הגרעון העצום ביבוא ההון. אפילו בחקלאות הופיעה בעיית הרכב הענפים כגורם המחריף את בעיית מאזן התשלומים. להתרחבות יתרה זכו הענפים המספקים תוצרת לצרכן. גיי-דולם המהיר של ענפי הלול והרפת, למשל, הצריך יבוא מוגדל במספוא, אך ענפי המספוא שלנו גדלו רק באחוזים מועטים.

מבקרי האופוזיציה מתעלמים דרך שיטה מחלקם של הגורמים האוביקטיביים במשבר הכלכלי, ותולים את הקולר בעצם המדיניות הכלכלית. ביקורת זו לוקה בחוסר כנות. אין ספק כי בדרכי ההגשמה של מדיניותה נכשלה הממ-שלה לא פעם. לעומת זה, הדן לגופו של ענין חייב להכיר כי העקרונות שעליהם נבנתה מדי-ניות זו יסודות בריאים ונכונים הם.

האופוזיציה מימין מתנגדת לעצם העקרון של פיקוח והסדר ממשלתי. החל בהסדר היבוא וכלה בחלוקת המיצרכים החיוניים. אילו ניתנה הרשות לסוחרים להביא סחורות ללא רשיונות-יבוא, סבורה האופוזיציה הימנית, כי עתה היו מצלי-חים לגייס את כל ההון הדרוש למימון היבוא הזה מבלי להיזקק למטבע זר של הממשלה. אולם האופוזיציה תובעת כי יורשה לסוחרים לקבוע את המחירים בשוק הפנימי ללא התער-בות השלטון. פירוש הדבר, למעשה, ביטול הפי-קוח על המחירים. הימין אינו מרוצה גם מקביעת המחירים לרוב התוצרת המקומית, אם של החק-לאות ואם של התעשייה. ההסדר הממשלתי בענ-יני היבוא, הייצור, היצוא והמחירים אינה בעי-ניה אלא השתלטות ה"ביוורקראטיה" על המשק וכבילת היזמה החפשית. האופוזיציה הימנית אצ-לנו דוגלת במשטר כלכלי שהיה קיים לפני מל-חמת-העולם הראשונה, ועבר ובטל מן העולם. אמונתה ב"יזמה חפשית" אמונה מיסטית היא, שאין למצוא עוד דוגמתה בעולם, ואפילו בקרב השמרנים הבריטיים או במפלגה הרפובליקנית בארצות-הברית. חכמי-הכלכלה של מפ"ם, לער

ג.

כל אלה היו, בעיקר, ליקויים ארגוניים, אך משטר כלכלי הבנוי על עקרונות בריאים עלול להכשל גם כשעקרונות אלה אינם מוגשמים בשלימותם וגם כשלוקה ארגונו של המנגנון החייב בהגשמתם. וכך אירע הדבר, שדוקא בש"ע שהוחל בהגשמה יעילה ונמרצת יותר של עקרונות המדיניות הכלכלית הממשלתית, פרץ המשבר. על צו הקיצוב בהלבשה והנעלה הגיב המסחר הקמעוני בשביתה, ובצלה של זו פיתח שוק שחור בעל ממדים עצומים. פריקת העול בענפי הלבוש והנעל היתה אות לתנועה כללית. הספסרות השתוללה בראש חוצות. המלאי ירד למחתרת, המחירים קפצו ובהלת האגירה בקהל הצרכנים סייעה בידי פורקי-העול. דומה היה כי בתחום הכלכלי כשל השלטון ויד ההפקר היתה על העליונה.

מעתה לא נותרה עוד לממשלה ברירה. היה עליה להוכיח, קודם כל, שבכוחה לכופ משמעת על פורקי-העול. אולם המלחמה בשוק השחור לא היתה נושאת פירות אלמלא הכניעה גם על צעדים קונסטרוקטיביים לביצור המשק ולהב-ראתו.

האמת ניתנה להאמר: הצעד הקונסטרוקטיבי הראשון למלחמה במשבר נעשה על ידי הממ"שלה עוד לפני שהכריזה על המדיניות הכלכלית החדשה. בכינוס דחוף בירושלים הביא ראש הממשלה לפני נציגי היהדות בארצות הברית ובאנגליה תכנית למלחמה במשבר ובגרעון ביבוא-הון. לפי תכנית זו על יהדות העולם להעמיד לרשות הממשלה סך מיליארד דולר לשם השקעות פרודוקטיביות. תושבי המדינה מקבלים עליהם, באותה תקופה, גיוסו של חצי מיליארד לאותה מטרה מצדם. כינוס נציגי היהדות בארצות הברית, שנערך בימים אלה, אישר תכנית זו. כשהחליטה הממשלה על המדיניות הכלכלית החדשה כבר ידעה שלחץ הגורמים האוביקטיביים, הדוחפים את משק ישראל לקראת משבר, יחלש.

יסודותיה של המדיניות הכלכלית החדשה מה הם? על מה נטושה המערכה בין מעמד הפועלים וחוגי הקידמה מצד אחד ובין נציגיהם של המתווכים וגרוריהם מצד אחר? המדיניות של פיקוח, קיצוב והסדר במשק, עומדת בתקפה. לא יופקר משק הארץ ליזמה חפשית בלתי מרוסנת ובלתי מודרכת. שאין לבה אלא לרור-חיים מופרזים. בימינו אלה קיום כלכלה חסרת-

אין לקיים שום כלכלה הזקוקה להסדר ממשלתי, ולא כל שכן משק בלתי מאוזן כמשקנו, שכל תגודה וערעור בבסיסו הפינאנסי מחייבים יתר — ולא פחות — תיכנון. מהתנגדות לתיכנון טר טאלי הגיעו משרדים אלה להתנגדות טוטאלית לתיכנון. לא רק מתנגדי-הממשלה, אלא גם רבים מתומכיה הצביעו על הסכנות הצפויות מיחס זה של משרדים כלכליים שונים של הממ"שלה לרעיון התיכנון. ביחוד הורגש חוסר התיכ-נון ביבוא, דבר שגרם הפרעות קשות בייצור ובהספקת מזונות באחד.

המדיניות הממשלתית לקתה גם באטיות ובהיסוס במעבר משלב למשנהו בתהליך הכל-כלי. כך נוצרו שטחים גדולים שבהם שלטה תפיסתה המופקרת של היזמה הפרטית. מנסיונו של מדינות אחרות למדנו כי אין להסתפק בקיי-צוב של מזונות בלבד. כיון שקיצצת את כוח-הקנייה בתחום אחד, חוקה עליו שיפרוץ לתחור-מים אחרים. כיון שבא פיקוח על מחירי תר-צרת מסוג אחד, תפנה הספסרות לשטחים הפנור-יים מפיקוח. כיון שנכנסו מוצרים מסוג אחד לקיצוב, תגבר האגירה במוצרים אחרים. האומר אל"ף בעניני פיקוח חייב לומר גם ב"ת... והנה השהיית פירסומו של צו הקיצוב ללבוש ולנעל לא זו בלבד שעלה למשק ישראל במיליונים רבים שבוזבוזו ליבוא של חמרי-גלם מיותרים, אלא גרם שמנהג המותרות בהלבשה והנעלה עקר את רוח הצנע שהחלה משתלטת בציבור. ההשהייה לגבי כל תיקון ארגוני בלטה ביחוד בהימנעות הממשלה משינוי חלוקת העבודה בין המשרדים הכלכליים, גם כשהליקויים ניקרו את העינים. מישגה נעשה משרוכזו כל עניני התע-שייה והמסחר, למעשה, בידי משרד האספקה והקיצוב. במשרד זה קמו מחלקות שטיפלו הרבה גם בייצור החקלאי גם בהסדר עניני התעשייה, גם בחוזים מסחריים, היינו בענפי המשק כולו. ממילא הוזנחו דוקא הענינים הטכניים של קיצוב וחלוקה. האוצר, שבירו להקציב או למנוע את המטבע הזר, ניתנה לו על ידי כך השליטה, למעשה, על שטחים רבים בתעשייה ובחקלאות, ולא תמיד קיבל האוצר, בענינים חשובים, עמד-תם של המשרדים הכלכליים האחרים. המשרד למסחר ותעשייה נשאר יתום ללא שר, ללא סמכויות ואף ללא מנגנון, ועם זה לא נמנע ממנו מלהתערב בכמה וכמה ענינים שעל פי החוק היו נוגעים לו אך למעשה הוצאו זה כבר מידי.

ספת על כך בנייה פרטית גדלת-ממדים, מאמיר רים המחירים לחמרי-בנייה, מתגלה מחסור עצום בעובדים מומחים, ומתפתח שוק שחור בחמרי-בנייה ואף בפועלים. המדיניות החדשה קובעת סדרי עדיפות בבנייה. זה הוא צעד חשוב לקראת תיכנון המשק.

המדיניות החדשה של הממשלה מבקשת דרכי הקלה להעברת הון. בנקודה זו הרבו מנהיגי הימין להתקיף את הממשלה. הם דרשו חופש העברת הון למשקיעים בכל צורה שהללו יבחרו בה, וחופש למכור את הסחורה שהמשקיעים מביאים בכל מחיר שניתן להשיג בשוק. בעית העברת ההון קשורה קשר הדוק בשויה של הלי-רה הישראלית. לא סוד הוא שנתהווה הפרש הגון בין הערך הרשמי של הלירה לבין ערך החליפין שלה בבורסות העולם. ואף זו: הפרש גדול קיים בין ערך החליפין של הלירה לבין כוח הקנייה שלה בפנים הארץ. שתי העובדות הללו הן בלי ספק מעצור כבד להעברת הון. אין בעל-הון נוטה להחליף מטבע זר שלו בלי-רות ישראליות ולהפסיד על ידי כך. מצד אחר אין הממשלה יכולה להתיר לכל המעבירים הון לישראל להעבירו בכל צורה שיבחרו. הסכנה היא — וכפי שהוכיח הנסיון, סכנה ממשיה — שהמעבירים יבחרו להביא סחורות בלתי-חיריות דוקא. בעוד שהארץ זקוקה למוזנות ולהגדלת מגננון הייצור, יחמיר המחסור בסחורות חיוניות ועמו תגדל האינפלציה. כל העברת הון ללא פיקוח (היינו, בעיקר, על ידי הבאת סחורה שאינה חיונית) תגדיל אמנם את מספר בעלי ההון המחזיקים לירות ישראליות בידיהם, אך לא תגדיל את כוח הייצור ואת כוח עמידתו של המשק.

לא קל למצוא דרך לצאת מסבך הניגודים הזה. הממשלה נסתלקה עתה מעמדתה הנוקשה בענין היבוא-ללא-תשלום והעברת הון בצורות שונות, והתנתה כמה תנאים שבהם תסייע למשקיע להימלט מפגיעתו של ההפרש הקיים בין מחירה הרשמי של הלירה לבין ערכה הממשי. והנה צירוף זה של גמישות ועדיפות, המכוון לעודד יבוא הון, אף הוא לא הפיק רצון מאת אבירי היזמה החפשית. תשוקתם היא, כמקודם, חופש גמור ביבוא ללא תשלום, ועליו נלחמים הם. כוונתם, כמקודם, למתן חופש לכל בעל יזמה בישראל להביא כל סחורה שיבואה מבטיח רווחים גדולים ולשלם מחירה בחוץ לארץ במס-בע זר אשר אותו יקנה מידי כל אדם הזקוק

רסן הוא אנאכרוניזם ופשע כאחד. אמנם עקרון נותן ההסדר הממשלתי של המשק מולידים בעיות חמורות וסבוכות, אך קל יותר למצוא פתרון לבעיות אלה מלקיים משק כמשקנו על עקרונות כלכליים של סוף המאה התשע-עשרה, אשר מפלגת ה"מרכז" בהנהגתם של פ. ברנר שטיין וי. רוקח מבקשת להחיותם בתנאינו אנו דוקא.

יסוד-מוסד למדיניות הכלכלית החדשה הוא הגשמה של ממש. לא יתכן הסדר המשק ללא משמעת משקית וללא מלחמה טוטאלית במתנקשים במשטר ההסדר. המלחמה בשוק השחור, שהחלה לאחר פירסום ההצהרה של המדיניות הכלכלית החדשה, עדות היא כי הכוונה הפעם לקיים וגם לבצע. העקרון השני, שהתחייבה עליו הממשלה, הוא משטר של יצוא. על תעשיית הארץ יוטל מעתה לכבוש לה שוקי חוץ ולספק לעצמה את מירב המטבע הזר שביכולתה להשיג. המדינה תבוא לעזרת התעשיינים במתן פרסי-יצוא, במסירת חלק מהמטבע הזר שיכניסו התעשיינים לרשותו הוא, על מנת שיוכל לרכוש לו חמרי-גלם. ועל הכל יוקם מוסד שירכו בידיו את הטיפול ביצוא, בכל שלבי ההגשמה. משטר היצוא מכוון להוציא את תעשייתנו מהחממה של מחירים גבוהים בשוק הפנימי, והוא גם הצעד החשוב ביותר לקראת פתרון בעיית מאזן התשלומים שלנו, ולו גם בעתיד רחוק. מתלות במגירות ובמלוות חייב המשק העברי להגיע סוף-סוף לקיום של חי הנושא את עצמו. ומה אופייני הדבר, שדווקא סעיף זה במדיניות הכלכלית החדשה, שלכאורה חייב היה לשמח לבם של כל אלה הרואים עצמם כאבירי התעשייה העברית ודורשי טובתה, עורר את חמתם. משטר זה של יצוא, הקובע חלקו של כל מפעל תעשייה בשוק הפנימי, שרוחיו בטוחים, לפי מאמצי של המפריע הזה לספק מטבע זר למשק העברי, הוכרו עליו משום-מה כמשטר המוליד, רחמנא ליצלן, לסוציאליזם ולהשתלטות הביורוקרטיה על המרשק!...

העקרון השלישי שהוכרו עליו הוא סדר עדיפות הצרכים, ביחוד בשטח הבנייה. ענף משקי זה הפך לאחד מגורמי האינפלציה המסוכנים ביותר. הקמת רבבות יחידות-דיור לערלים (כחמשים אלף יחידות בשנה אחת) ובניית רבבות בתים לותיקים, בולעת הון השקעה, וכן כל חמרי-הגלם המיוצרים בארץ וחלק-הארי של חמרי הבנייה המובאים מן החוץ. אך כיון שגור

ולהגביר את הקיצוב כדי להגיע לחלוקת מוצרים צודקת יותר. התובעים „חופש” וצווחים „סוציאליזם” מעידים לא רק על מידת בערותם — או צביעותם — לגבי הבעיות החברתיות של תקור פתנו; אלא במאמצים המתמידים להפחיד את יהדות הגולה ולהרתיעה מפני השקעת הון על-ידי צעקת „בולשעביקים עליך!” מעידים הם מה רבה ועמוקה דאגתם הפטריוטית לצרכי המדינה ולהרמת המעמסה שהוטלה על דורנו...

הממשלה תיבחן במידת הרצינות והמסקניות שבה תגשים מדיניותה — לכוון את משקנו על תנופת יצירה, על משמעת לאומית, על יעילות מכסימאלית ועל חלוקת-צדק של המעמסה בין המעמדות — בלי לשעות לעצות הדימאוגיות, נטולות-הרצינות, משמאל ולתביעות האגואיסטיות, נטולות-המצפון, מימין.

לכסף ישראלי. אבירי היזמה החפשית מסווים תביעה זו בכל מיני נוסחאות, אך משמעותה גלויה: מתן היתר לשוק השחור בלירות ישראליות בחוץ-לארץ.

הצעף הדק של מליצה פטריוטית הפרוש על כל התביעות הללו לחופש הריחוק אין בו כדי לאחז את עינינו. שקוף הוא מלהסתיר את הסכנות הצפויות מן התביעות הללו ליציבות המטבע, לרמת המחיה ולעצם יכלתנו לקלוט את העליה הגדולה שבלעדיה אין לנו חיים. אבירי חופש היזמה פוסלים את תכניתה הכלכלית של הממשלה כתכנית „סוציאליסטית”. אין זה פסול בעינינו, אם גם רחוק עדיין מסוציאליזם. מדיניות זו מכוונת למנוע אנארכיה קאפיטאליסטית במשק, לקבוע יחס מסויים בין הרווחים לבין הגדלת הייצור, להנהיג עקרון עדיפות מבחינת סיפוק הצטרפויותיה של האוכלוסיה.

שויון וסוציאליזם

רשאית את, אם יש לך נטיה לכך, לקרוא את כל הספרים שנכתבו לביאור הסוציאליזם. יכולה את ללמוד את הסוציאליזם האוטופי של סיר תומאס מור, את הסוציאליזם האוטופי של האינקא, את הגיונותיו של סן סימון, את הקומוניזם של פוריץ ורברט אוואן, את הסוציאליזם המתקרא מדעי של קרל מארכס, את הסוציאליזם הנוצרי של הקנון קינגסלי והכהן פ. ד. מוריס, את החדשות מן הבלי-אן לזיליאם מוריס (מעשה-מחשבת ספרותי שעליך לקרוא על כל פנים), את הסוציאליזם הקונסטרוקטיבי של סידני וביטריס ואב ושל החברה הפאביאנית המהוגנת עד מאד, וכיוצא באלו מיני סוציאליזם דמיוני שמטיפים אנשים צעירים שעדיין לא הספיקה להם השעה להתפרסם. אך ככל שמחוכמים הם כל אלה, אם אין כוונתם לשויון ההכנסה, אין כוונתם לשום דבר שיציל את הציויליזציה.

הכלל שהמחיה קודמת למידות טובות עתיק הוא כאריסטו וחדש כספר הזה. הקומוניזם של ישו, אפלטון, ושל המיסדרים הדתיים הגדולים, כולם ראו את שויון המחיה החמרית כתנאי ראשוני ומובן מאליו להקמת מלכות שמים עלי אדמות. מי שהגיע למסקנה זו, ויהא בדרך זו או אחרת. סוציאליסט הוא, ומי שלא הגיע אליה, אינו סוציאליסט, ואם גם יכריז על סוציאליזם או קומוניזם שלו בדרשות נלהבות מקצה הארץ ועד קצה, ואפילו ימסור נפשו על כך.

ברנרד שו, מדריך האשה הנבונה לסוציאליזם, קפיטאליזם וכר